

Eén van de vijf 25- tot 40-jarigen overlijdt door zelfdoding

Een gekozen dood

Volgens een oude volkswijsheid benemen veel mensen zich het leven wanneer de blaadjes van de bomen vallen. Cijfers wijzen anders uit. Het aantal zelfdodingen blijkt hoog in de lente en laag in het najaar.

In 1998 stierven bijna vijfduizend personen een niet-natuurlijke dood, bijna drieduizend mannen en tweeduizend vrouwen. Onder mannen is zelfdoding de belangrijkste niet-natuurlijke doodsoorzaak (1002 overledenen in 1998) en verantwoordelijk voor 35 procent van het totaal aantal niet-natuurlijke doden. Bij vrouwen is de accidentele val de belangrijkste niet-natuurlijke doodsoorzaak (964 overledenen in 1998), gevolgd door zelfdoding (517 slachtoffers). Van alle vrouwelijke niet-natuurlijke doden sterft één op de vier door zelfdoding.

De 1519 zelfdodinggevallen in 1998 vormen 11 promille van de totale sterfte. Voor mannen is dit cijfer aanmerkelijk hoger dan voor vrouwen. In 1998 stierven 14,7 van elke duizend mannen en 7,5 van elke duizend vrouwen door zelfdoding.

Jaarlijks 1,5 duizend slachtoffers

Het zelfdodingcijfer is tussen 1950 en 1984 voortdurend gestegen. In 1950 was het aantal zelfdodingen nog 560. Daarna steeg het cijfer tot rond 1,8 duizend in 1984. Na een daling rond het

midden van de jaren tachtig is het aantal zelfdodingen de laatste tien jaar stabiel. Jaarlijks vallen tussen de 1,5 duizend en 1,6 duizend slachtoffers.

Relatief veel jongeren

In 1998 is de gemiddelde leeftijd op het moment van zelfdoding 47 jaar. De gemiddelde leeftijd bij zelfdoding onder vrouwen (50 jaar) is hoger dan onder mannen (45 jaar).

Het aandeel van zelfdoding in de totale sterfte varieert sterk met de leeftijd. Onder jongeren is de totale sterfte relatief laag. Hierdoor is het aandeel van zelfdoding in deze bevolkingsgroep groter dan onder ouderen. Tussen 10 en 25 jaar is een verkeersongeval de belangrijkste doodsoorzaak en neemt zelfdoding de tweede plaats in. In de leeftijd van 25 tot 40 jaar is zelfdoding de belangrijkste doodsoorzaak. In deze leeftijdsgroep is bijna één op de vijf sterfgevallen het gevolg van zelfdoding. Vanaf 40 jaar krijgen de natuurlijke doodsoorzaken de overhand en neemt bij het toenemen van de leeftijd het aandeel van zelfdoding steeds verder af.

Daarmee is niet gezegd dat zelfdoding bij uitstek een jongerenprobleem is. Het betekent slechts dat jongeren, die immers minder aan ziekten overlijden dan ouderen, vaker een niet-natuurlijke dood sterven zoals door een verkeersongeval en zelfdoding. In verhouding tot de omvang van de bevolking komt zelfdoding meer voor bij ouderen dan bij jongeren. Door de grote kans om te overlijden aan andere doodsoorzaken is bij ouderen het aandeel van zelfdoding in de totale sterfte geringer.

Gewelddadige manier

Mannen hebben een voorkeur voor een meer gewelddadige manier van zelfdoding. Bijna de helft van alle mannen die door zelfdoding sterven, doet dit door ophanging. Veel minder mannen kiezen voor het innemen van medicijnen (14 procent), het springen voor een trein (11 procent), het springen van grote hoogte (7 procent) of verdrinking (7 procent).

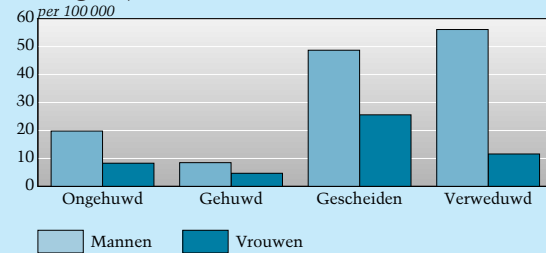
Een op de drie vrouwen brengt zichzelf om door ophanging. Van de zelfdodingen bij vrouwen gebeurt 25 procent door het innemen van medicijnen. Ook verdrinking en het springen van grote hoogte (12 procent en 11 procent van alle zelfdodingen) komen relatief vaker voor bij vrouwen. Vrouwen kiezen minder vaak voor het gebruik van een vuurwapen, gassen en scherpe voorwerpen. Voor een trein springen komt onder mannen en vrouwen even vaak voor.

In iedere leeftijdsgroep is ophanging de meest toegepaste wijze van zelfdoding. Onder jongeren is het springen voor een trein, na ophanging, de meest gebruikte methode, maar onder ouderen is het zeldzaam. Onder jongeren gebeurt het in één op de vijf gevallen, in de hoogste leeftijdscategorie wordt in één op de dertig gevallen gekozen voor ophanging.

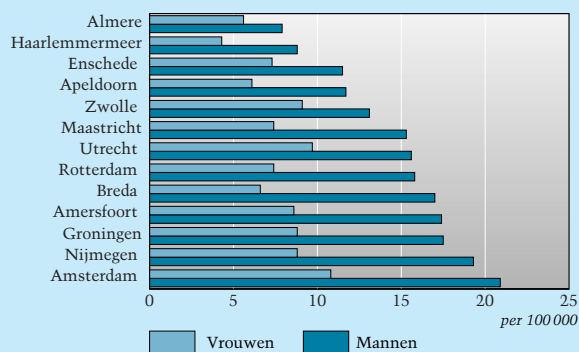
Daarentegen stijgt de voorkeur voor verdrinking met de leeftijd. Onder jongeren komt het bijna niet voor; bij ouderen vanaf 70 jaar is verdrinking na ophanging de meest toegepaste methode om zichzelf van het leven te beroven.

Zelfdoding, 1996/1998

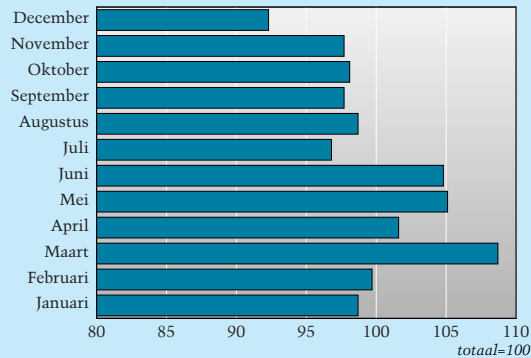
naar burgerlijke staat

in gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners

naar maand van overlijden

Aangifte zelfdoding

De gegevens over zelfdoding zijn tot stand gekomen na afstemming van de gegevens die zijn ontvangen van medici (*Doodsoorzakenstatistiek*) en van rechtbanken (*Statistiek van de niet-natuurlijke dood*).

Er is sprake van zelfdoding als het slachtoffer zelf een handeling heeft verricht met als uitdrukkelijk doel zich van het leven te beroven. Een overdosis drugs wordt daarom niet als zelfdoding maar als privé-ongeval aangemerkt, tenzij uit de omstandigheden (bijvoorbeeld een afscheidsbrief) kan worden afgeleid dat er sprake is van zelfdoding.

De behandelend geneesheer geeft slechts een verklaring van overlijden af indien de overtuiging bestaat dat de dood is ingetreden ten gevolge van een natuurlijke oorzaak. Zo niet, dan wordt de gemeentelijk lijkschouwer hiervan in kennis gesteld. Deze kan alsnog een doodsoorzaakverklaring van (natuurlijk) overlijden afgeven. Als ook de lijkschouwer van mening is dat de doodsoorzaak een niet-natuurlijke is, wordt de Officier van Justitie ingelicht. Deze laat vervolgens onderzoek (proces-verbaal) verrichten door de politie. Na kennisneming van het proces-verbaal van de politie en het verslag van de lijkschouwer zal de Officier van Justitie beslissen of hij een gerechtelijke sectie noodzakelijk acht. Mocht de Officier van Justitie dit noodzakelijk achten, dan zal hij pas na dit onderzoek verlof tot lijkbezorging geven.

Veel weduwnaren en gescheiden mannen

Naast leeftijd is ook het al dan niet gehuwd zijn van invloed op het plegen van zelfdoding. Het aantal zelfdodingen is het hoogst onder weduwnaren en gescheiden mannen. Zeshonderd van de 1,5 duizend zelfdodingen in 1998 zijn gepleegd door personen die nooit getrouwd zijn geweest. Binnen deze groep benemen driemaal zoveel mannen als vrouwen zich het leven.

Onder weduwen en weduwnaren is het aantal zelfdodingen ongeveer even groot. Maar omdat er veel meer weduwen zijn dan weduwnaars, sterven toch relatief meer weduwnaars dan weduwen door zelfdoding, te weten 52 van de 100 duizend mannen en 12 van de 100 duizend vrouwen. Ook onder gescheiden personen is het aantal zelfdodingen relatief hoog. Van de gescheiden mannen slaan 50 van de 100 duizend de hand aan zichzelf, van de vrouwen doen 25 dit.

Twaalf procent van de zelfdodingen onder gescheiden mannen en vrouwen vindt binnen het eerste jaar na scheiding plaats. Van alle zelfdodingen onder gescheiden mannen vindt 40 procent plaats binnen vijf jaar na de scheiding, bij vrouwen ligt dit percentage iets lager (33 procent).

Piek in de lente

In de maanden maart tot en met juni ligt het aantal suïcides aanmerkelijk hoger dan in de andere maanden van het jaar. In maart is het hoogste aantal zelfdodingen waar te nemen. Het laagste aantal zelfdodingen vindt plaats in de maand december, maar ook in de herfstmaanden zijn de aantallen laag. Deze bevindingen staan haaks op het oude volkswijsheidje dat zegt dat zelfdoding vooral plaatsvindt wanneer de blaadjes van de bomen vallen.

Vaak thuis

De helft van alle zelfdodingen vindt plaats in de woning van het slachtoffer. Vrouwen plegen tweemaal zo vaak zelfdoding in

een psychiatrische inrichting als mannen (5 en 2,5 procent van het totaal aantal zelfdodingen per geslacht). Van alle zelfdodingen in een psychiatrische inrichting gebeurt 52 procent door een vrouw.

In grote steden met meer dan 100 duizend inwoners is het zelfdodingcijfer relatief hoog. Over de periode 1990–1998 ligt dit cijfer twintig procent hoger dan het landelijk gemiddelde. In Amsterdam en Eindhoven is dit zelfdodingcijfer het hoogst, in beide steden ligt dit cijfer vijftig procent boven het landelijk gemiddelde. Daarna komen Den Haag, Nijmegen, Amersfoort en Haarlem. In Almere en de Haarlemmermeer is de sterfte door zelfdoding juist relatief laag.

Signaalfunctie

Er bestaat een opmerkelijk verschil tussen de verhoudingscijfer van de niet-geslaagde en de geslaagde pogingen tot zelfdoding. In 1998 deden bijna tweemaal zoveel vrouwen als mannen een niet geslaagde poging tot zelfdoding (6,0 duizend tegen 3,2 duizend). Dit staat in schril contrast met het aantal geslaagde pogingen, dat juist bij mannen tweemaal zo hoog is.

Uit onderzoek is gebleken het percentage geslaagde pogingen aanzienlijk stijgt met het klimmen der jaren. In de leeftijdsgroep tussen 15 en 20 jaar wordt zeventienmaal zo vaak een niet geslaagde poging tot zelfdoding gedaan als een die wel slaagt. Bij personen boven de 65 jaar slaagt één op de drie pogingen. Deze cijfers lijken te bevestigen dat een niet geslaagde zelfmoordpoging vooral een noodkreet aan de omgeving is. Op hogere leeftijd zou deze signaalfunctie minder belangrijk worden. Wanneer ouderen een poging tot zelfdoding doen is die bedoeld om het leven daadwerkelijk te beëindigen. ◀

Jan Hoogenboezem en Wim van den Berg

Zelfdoding naar wijze van plegen en leeftijd, 1996/1998

